

Ткачук О.В., Труш В.С., Проскурняк Р.В.

(ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України, Львів)

**ОКСИНІТРУВАННЯ ТИТАНОВОГО СПЛАВУ ВТ6
ТЕРМОДИFUЗІЙНИМ НАСИЧЕННЯМ З КОНТРОЛЬОВАНОГО
АЗОТКИСНЕВМІСНОГО ГАЗОВОГО СЕРЕДОВИЩА**

tkachukoleh@gmail.com

Останнім часом зріс інтерес до оксинітридів титану (TiN_xO_{1-x}), які володіють кращими властивостями відповідного нітриду та оксиду, що може мати значний потенціал для підвищення ефективності зубних і ортопедичних імплантатів. Зміна співвідношення азоту до кисню дозволяє істотно регулювати властивості оксинітриду титану та досягати найвищого ефекту.

Оксинітрування титанового сплаву ВТ6 реалізовували шляхом контрольованого окиснення термодифузійно сформованого нітридного шару:

I. Низькотемпературне окиснення нітриду титану. Попередньо азотовані зразки нагрівали у вакуумі 10^{-3} Па до температури окиснення $650\text{ }^\circ\text{C}$, при якій у камеру напускали кисневмісне газове середовище ($p_{O_2} = 0,001$ Па), і охолоджували до $500\text{ }^\circ\text{C}$ та вакуумували систему.

II. Високотемпературне окиснення нітриду титану. Попередньо окиснені за низької температури зразки нітриду титану окиснювали за тією ж схемою, проте температура окиснення становила $850\text{ }^\circ\text{C}$.

В результаті азотування титанового сплаву ВТ6 формується дифузійна зона (твердий розчин азоту в α -титані) і нітридна плівка на поверхні. Залежно від парціального тиску азоту змінюється як склад нітридної плівки, так і її товщина. Так, за $p_{N_2}=1$ Па нітридна плівка містить 65 % Ti_2N фази і 4 % TiN фази, а за $p_{N_2}=10^5$ Па – 18 % і 67 %, відповідно, тобто за 1 Па формується нітридна плівка на базі Ti_2N фази, а за 10^5 Па – на базі TiN фази. Склад нітриду титану TiN зі збільшенням парціального тиску азоту наближається до стехіометричного. Товщина нітридної плівки при цьому зростає від 3 до 7 мкм.

Після низькотемпературного окиснення титанового сплаву ВТ6 з нітридними покриттями на базі Ti_2N фази і на базі TiN фази на поверхні формується оксинітридна плівка. Згідно результатів рентгенівського фазового аналізу, її ідентифікували за рефlekсами (111), (200) і (220) оксинітридної фази TiN_xO_{1-x} . Відносна інтенсивність даних рефлексів після низькотемпературного окиснення нітридного покриття на базі TiN фази вища, ніж після низькотемпературного окиснення нітридного покриття на базі Ti_2N фази. Склад оксинітридної плівки залежить від типу нітридного покриття. Згідно залежності параметра ґратки оксинітриду титану від вмісту азоту, після низькотемпературного окиснення нітридного покриття на базі Ti_2N фази формується оксинітрид титану з більшим вмістом кисню, ніж після низькотемпературного окиснення нітридного покриття на базі TiN фази, про що свідчить збільшення параметра ґратки оксинітриду титану від 0,4270 нм проти 0,4242 нм. Це пов'язано з меншим ступенем укомплектування неметалевої підґратки нітриду титану перед низькотемпературним окисненням.

При високотемпературному окисненні сплаву відносна інтенсивність рефлексів оксинітридної фази зростає. Після високотемпературного окиснення незалежно від типу нітридного покриття вміст кисню у складі оксинітриду титану зменшується, що пов'язано з прискоренням дифузійних процесів за рахунок вищої температури окиснення (850 °C порівняно з 650 °C). Слід зазначити, що як і у випадку низькотемпературного окиснення, при високотемпературному окисненні нітридного покриття на базі Ti_2N фази формується оксинітрид титану з більшим вмістом кисню, ніж на базі TiN фази. Параметр ґратки оксинітриду титану збільшується від 0,4245 нм до 0,4274 нм.

Робота виконана в рамках проекту науково-дослідних робіт молодих учених НАН України у 2016 р. № II-106-16.